

https://shron1.chtyvo.org.ua/Antoniuk_Yaroslav/Volynska_trahediia_podii_11_12_lypnia_1943_roku.pdf?PHPSESSID=ranuj34b31pdujqsvj8rf1v0a7

3. Пушук І. А. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938–1944 років. Іваничівський і Локачинський райони. Луцьк, 2010. 348 с.

4. Царук Я. Волинська трагедія: свідчення очевидців. *День*. № 118. 2003.
URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/poshta-dnya/volynska-tragediya-svidchennya-oschevidciv>

Зозуля Єлизавета

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДИТЯЧА ПЕРІОДИЧНА ПРЕСА УСРР 20–30-Х РР. ХХ СТ. У СИСТЕМІ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

Анотація. У статті проаналізовано дитячу періодичну пресу, що видавалася в УСРР у 1920–1930-х рр. Простежено основні напрями та тематику видань. Визначено, що опубліковані в них матеріали були наповнені ідеологемами, завдання яких полягало у вихованні комуністичної свідомості та формуванні радянськості вже на початковому етапі життя людини.

Ключові слова: дитяча періодична преса, пропаганда, журнали.

Abstract. The article analyzes the children's periodicals published in the USSR in the 1920s and 1930s. The main directions and topics of publications are traced. It was determined that the materials published in them were filled with ideologues, the task of which was to cultivate communist consciousness and the formation of Sovietness at the initial stage of human life.

Keywords: children's periodicals, propaganda, magazines.

Вплив на суспільну думку та її формування завжди залишається важливою та актуальною темою. Метою функціонування засобів масової інформації є висвітлення соціальних процесів, які відбуваються в світі, проте, з іншого боку, засоби масової інформації – це велика зброя, яка здатна маніпулювати масами та схиляти їх до тієї чи іншої думки. Прикладом чого є використання ЗМІ у радянській державі задля ідеологічної пропаганди. Прикметним є те, що вона спрямовувалася на всі категорії населення, різні за гендерною, віковою, професійною ознакою.

Особливий дослідницький інтерес викликають дитячі періодичні видання, які є зразком пропагандистського впливу на юну категорію населення. Актуальність цієї теми зумовлена також тим, що радянська дитяча преса залишається малодослідженим феноменом.

Наукові роботи стосовно цієї проблематики починають тільки зараз привертати увагу дослідників. Цією темою займалися О. Дубецька, Ю. Колісник, О. Нагорна, О. Струшляк та ін., у яких висвітлювалися різні аспекти визначеної проблеми.

Мета наукової розвідки полягає у тому, щоб проаналізувати радянську дитячу періодичну пресу 20–30-х рр. ХХ ст., спираючись на комплекс наявних, але недостатньо вивчених джерел з цієї проблематики.

20-і рр. ХХ ст. стали новим етапом розвитку періодики для дітей Радянської України. У Харкові, Києві, Дніпропетровську, Артемівську, Полтаві, Сумах, Кам'янці-Подільському та інших містах з'являлися газети й журнали певного ідеологічного спрямування – спочатку спартаківські, потім піонерські («Більшовиченята», «Будь готов!», «Будь наготові», «Дитячих рух», «Діти Жовтня», «Друг дітей», «Жовтень», «Знання та праця», «Київський піонер», «На зміну», «Пионер Донбасса», «Піонерія», «Тук-тук», «Червоні квіти» та ін.). Всі вони намагалися завоювати читацьку аудиторію й виховати «організованих дітей», спонукати їх до читання ідеологічно маркованої преси, що ставила перед молодим поколінням комуністичні цілі й висувала конкретні завдання, давала накази, друкувала заклики [2; 5]. Це були тоненькі книжки, надруковані на папері жахливої якості і без ілюстрацій.

Таке наполегливе бажання випускати дитячі видання в країні з величезною кількістю проблем, тотальним браком паперу і грошей може здатися абсурдним [1]. Але радянська влада, на відміну від влади царської, відразу зрозуміла, що діти – це той фундамент, на якому буде будуватися нова спільнота, і значить саме з ними потрібно вести якнайретельнішу роботу, виховувати їх в дусі нового часу і створювати людей ери комунізму.

Розглянемо, наприклад, журнали «Червоні квіти» та «Більшовиченята». Ці видання побачили світ у жовтні 1923 р. Спочатку журнал називався «Червоні квіти». Видавництво ілюстрованого двотижневика велось у Харкові, а з 1930 р. – у Києві. Головним редактором видання був О. Громов, а ілюстратором – А. Старчевський. Проте у 1931 р. сталися деякі зміни: на базі журналів «Червоні квіти» та «Більшовиченята» (1924–1931 рр.) було створено новий журнал «Піонерія». А в дев'яності роки його назва знову оновлюється, і часопис стає «Однокласником». Відповідно за час видавництва змінювалися й теми, пріоритети, художнє оформлення [4].

Ми пропонуємо зупинитися саме на аналізі змісту журналу «Червоні квіти» за 20–30-ті рр. ХХ ст. Наприклад випуск № 2(5) від 09 лютого 1924 р. журналу «Червоні квіти» присвячений зовсім недитячій тематиці – смерті В. Леніна. Кожна сторінка цього номера заповнена біографічними відомостями вождя та погодинно описана похоронна церемонія, також наданий детальний опис мавзолею. «...Рівно о четвертій годині спустять в могилу Леніна. Як будуть спускати, на всіх великих просторах радянської землі припнеться праця. Змовкне вся радянська земля і схилить в жалобі голову...». Або: «Четверта година. Підіймають домовину. Попереду несуть прапори. Біля входу в гробницю нахилені прапори – червоні й чорні. Гармати стріляють залпами, жалібно гудуть гудки...».

Випуск № 18(169) журналу «Більшовиченята» присвячений розвитку сільського господарства, а саме збиранню врожаю та трудовій підготовці: «... Мало засіяти. Треба ще й зібрати врожай. Це сьогодні є основне завдання нашого

с.г. Піонерська організація у розв'язанні цих завдань повинна відіграти неабияку роль. Вона повинна мобілізувати на допомогу жнивам всіх дітей села...». Головною метою цього номера є культивування роботи на селі та демонстрація важливої ролі колгоспу, як важливо туди вступити і допомогти одноосібнику стати колгоспником.

Майже в усіх періодичних виданнях можна прослідкувати аналогію, адже всі вони пишуть про могутність та непереможність Радянського Союзу, возвеличують керівників партії, нові звитяги та рекорди, займаються вихованням комуністичної свідомості, прищеплюють любов до країни та трудової підготовки [3; 5].

Тематика журналів і рубрик залежала від напряму та вікової групи, на яку розраховувалося видання, проте в публікаціях була присутня не лише інформація про партію, а й елементи виховного характеру, дитячі фейлетони, різноманітні оповідання, новини тощо. Матеріали, які розміщувалися, навчали охайності, працелюбству, поваги до старших, чесності, пари в господарській діяльності тощо [3]. Головною їхньою метою було виховати «радянську людину», що відповідає ідеологічним засадам.

Отже, комуністичний світогляд активно прищеплювали і дорослим, і дітям. Важлива роль в ідейно-політичному вихованні відводилася дитячо-юнацьким ЗМІ, які закріплювали в суспільній свідомості певні цінності, норми, зразки поведінки, потрібні радянській системі. Важливим завданням дитячої періодичної преси було виховати «нову радянську людину» шляхом впливу на свідомість громадськості.

Джерела та література

1. Алексеева М. И. Советские детские журналы 20-х годов. Москва, 1982.
2. Дубецька О. О. Передплатні кампанії дитячої преси в Україні 1920–1930-х років. Матеріали журналу «Молодий вчений». 2020. № 9(85). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/9.1/7.pdf>
3. Колісник Ю. В. Дитячо-юнацька преса УРСР та її роль у формуванні суспільної свідомості. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2011. Вип. 1. С. 75–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2011_1_8
4. Нагорна О. М. Ретроспективний аналіз становлення і розвитку дитячої періодичної преси в Україні (з кінця XIX ст. до 1991 р.). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16588/45-Nagorna.pdf?sequence=1>
5. Струшляк О. В Історичні аспекти зародження і розвитку періодичних видань для дітей. 2009. Вип. XXI. С. 324–332. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16674/40-Strushlyak.pdf?sequence=1>